

Archeologienota

Oudsbergen (Opplabbeek), Hortensiastraat

Deel II: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Projectcode: 2023J330

De wetgeving met betrekking tot archeologie omvat enerzijds het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en anderzijds het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 die voor archeologie in werking traden op 1 juni 2016 en latere wijzigingen. Niet uitvoeren van het programma van maatregelen wordt door de Gewestelijke Afdeling Inspectie en Handhaving Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed beschouwd als een bouwmisdrijf en kan leiden tot sancties.

RANDVOORWAARDEN met betrekking tot uitvoeringsfase 2 van de verkaveling:

Het terrein is momenteel nog vrij sterk bebost. Vooraleer verder archeologisch onderzoek kan plaatsvinden dienen de bomen en struiken gerooid. Bomen mogen gerooid tot op maaiveldniveau echter zonder de wortelstronken uit te frezen of uit te trekken. Dat kan namelijk schade toebrengen aan eventueel aanwezige archeologische sporen die zich mogelijk in of tussen de wortelgestellen bevinden. Nadat het terrein ontdaan is van bomen en struiken dient een proefsleuvenonderzoek te worden uitgevoerd teneinde het projectgebied ten volle archeologisch te kunnen evalueren en waarderen.

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

VAN DE KONIJNENBURG, R. en JANSSEN, J., 2023, Oudsbergen (Opplabbeek), Hortensiastraat fase 1 – nota archeologie, HAAS-rapport 2023-43, Bree, D/2023/12654/43

Rik van de Konijnenburg, Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018 - e-mail: rik.vandekonijnenburg@telenet.be

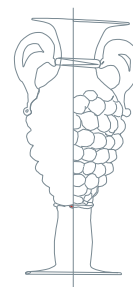
Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2023/12654/43

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

INHOUD

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek	
1. Administratieve gegevens	3
2. Aanleiding van het vooronderzoek	5
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	11
4. Gemotiveerd advies	13
5. Bibliografie	17

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek

1. Administratieve gegevens

Projectcode	2023A8
Actoren	Rik van de Konijnenburg, OE/ERK/Archeoloog/2015/00041
Provincie	Limburg
Gemeente	Oudsbergen
Deelgemeente	Opglabbeek
Site	Hortensiastraat
Kadastrale gegevens	Oudsbergen, 7 AFD/OPGLABBEEK 2 AFD, perceel B904k2
Oppervlakte onderzoeksgebied	4673,10 m ²
Kadastraal percelenplan	Fig. 2
Topografische kaart	Fig. 3
Relevante termen thesauri OE	bureauonderzoek

Bounding Box:

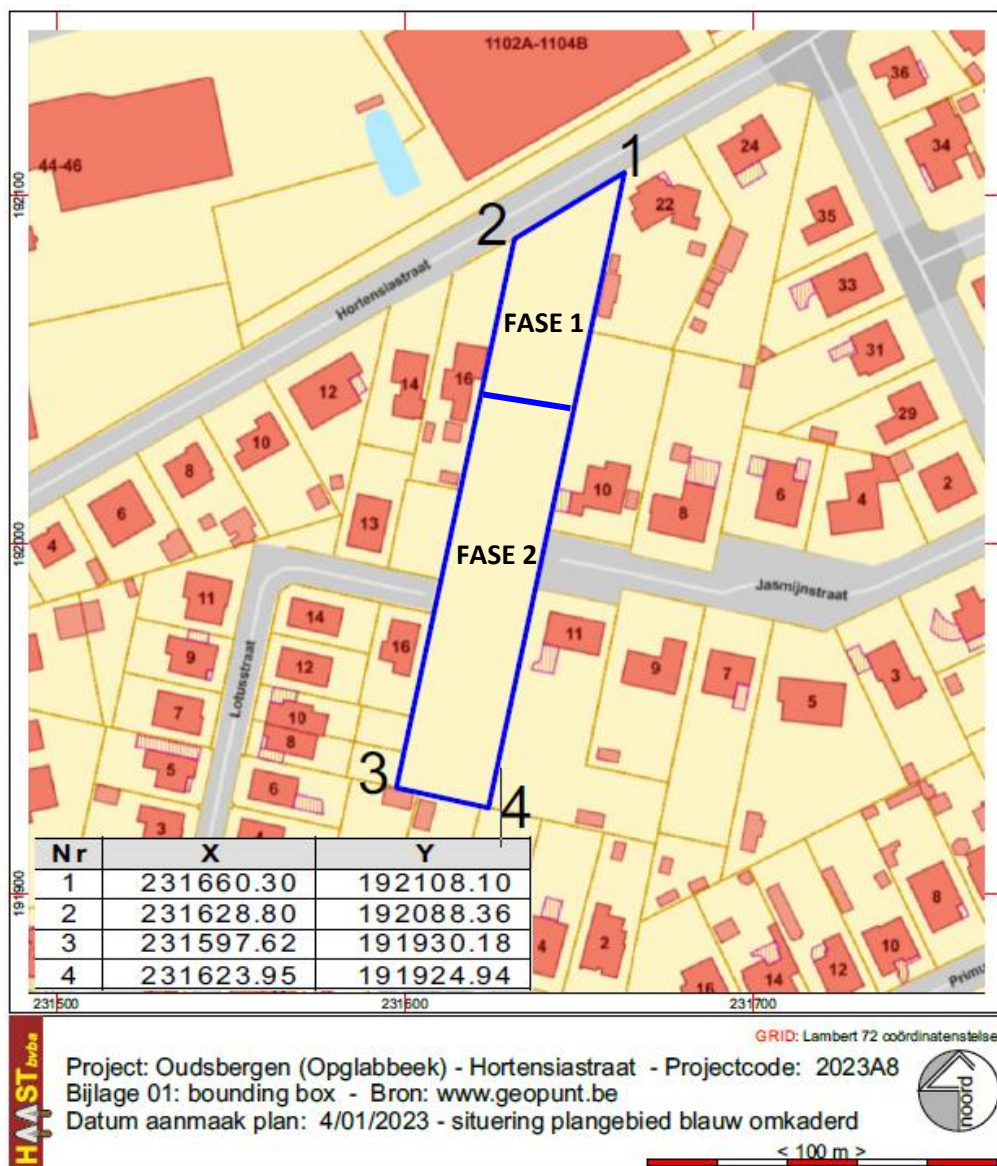

Fig. 1: Bounding Box

Kadastrale ligging: Oudsbergen, 7 AFD/OPGLABBEEK 2 AFD, perceel B904k2. De totale oppervlakte zoals aangegeven in cadgis viewer bedraagt 4673,10 m².

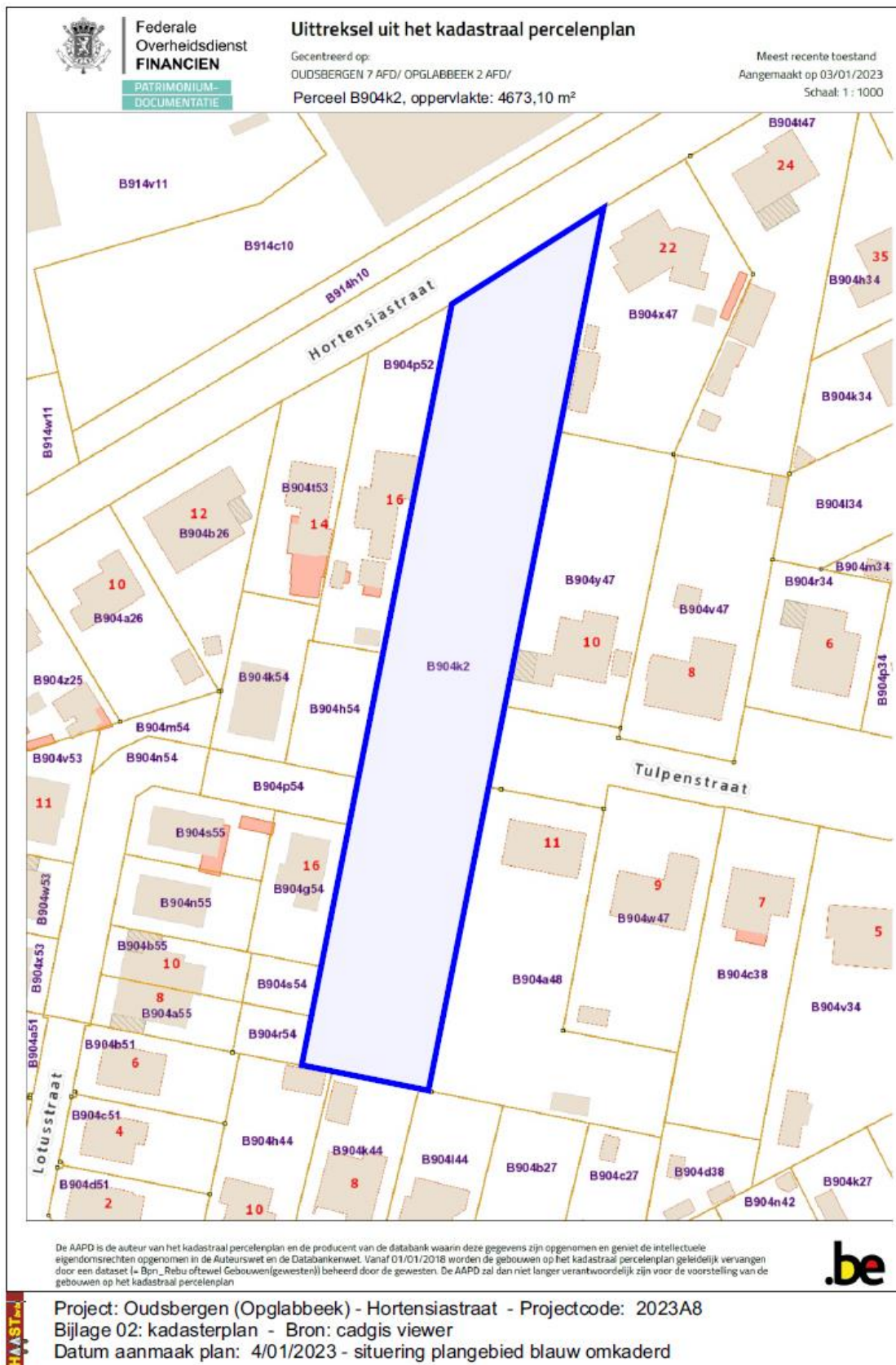

Fig. 2: Situering van het onderzoeksgebied op het kadasterplan, situatie 2023 (cadgis viewer grand public)

2. Aanleiding van het vooronderzoek

Het perceel B904k2 zal opgesplitst worden in 6 bouwloten waarvan 2 bouwloten georiënteerd zijn naar de Hortensiastraat en de vier andere worden georiënteerd naar een verbindingsweg aan te leggen tussen de Lotusstraat en de Jasmijnstraat. Dat verbindingstuk zal aangelegd worden als een klein verkeersplein met daaronder nutsvoorzieningen, een gescheiden rioleringstelsel met RWA- en DWA-leidingen, en andere nutsleidingen zoals elektriciteit, datakabels, water en gas waarop de huisaansluitingen kunnen aansluiten. De rioleringen worden aan gezet op een diepte van 2.00 m, de andere nutsleidingen op een vorstvrije diepte variërend van 80 cm tot 100 cm onder het aan te leggen weg oppervlak. Voor de 2 loten aan de Hortensiastraat worden de huisaansluitingen voorzien aan die straat die een uitgeruste weg is qua nutsvoorzieningen.

Voor het koffer van de verbindingsweg / verkeerspleintje, de fundering en afwerkingslagen bestaan van onder naar boven uit:

- Een onderfundering type I 0.20 (steenslagfundering met granulaten ≤ 40 mm)
- Een steenslagfundering type I 0.20 (steenslagfundering met granulaten ≤ 40 mm)
- Een steenslagfundering type II 0.09 (steenslagfundering met granulaten ≤ 20 mm)
- Een onderlaag in asfaltbeton type AB-3A 0.08 en voor het pleintje een onderfundering in gestabiliseerd zand
- Een toplaag in asfaltbeton type AB-4C 0.04 en voor het pleintje een afwerking in betonklinkers

De totale dikte, diepte van de fundering van de wegenis kan nog niet bepaald worden, en is mede afhankelijk van de dikte van de bouwvoor (teelaarde), die volledig verwijderd zal worden voor de aanleg van de weg.

De bouwloten zelf hebben een te bebouwen oppervlakte variërend van 175 m² aan de Hortensiastraat tot 177 m² voor de bouwloten in het zuidelijke deel van het projectgebied. Aan de Hortensiastraat dient een zone van 6,56 m breedte vanaf de rooilijn gevrijwaard te worden van bebouwing. Aan de verbinding tussen Lotusstraat en Jasmijnstraat bedraagt die zone tenminste 4 meter.

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Het bureauonderzoek heeft op basis van het beschikbare kaartmateriaal niet kunnen uitsluiten dat het projectgebied geen archeologische sporen kunnen aangetroffen worden. Het terrein is braakliggend maar was tot eind jaren 60 van vorige eeuw in gebruik als akker/veld en met de uitbouw van de wijk Nieuwe Kempen bleef het gebied tot op heden een braakliggend stuk grond. Tot in de 20ste eeuw maakte het gebied deel uit van een uitgestrekt heide gebied. Aan de noordzijde van dat heidegebied komen vennen voor. De aanwijzingen op de Ferrariskaart als zou het gebied te midden van vennen gelegen hebben is waarschijnlijk enkel een aanduiding voor een eerder nat gebied alhoewel de bodemkartering het gebied bepaalt als een droog gebied, drainageklasse b. Het braak laten liggen van het terrein kan door de wortelwerking van de bomen en struikgewas geleid hebben tot een verstoring of vervaging van mogelijk aanwezige archeologische sporen.

De eerder beperkte vondsten van lithisch materiaal op uitgestrekte velden ten noorden van het projectgebied, op ca. 600 m afstand, en ten zuiden op bijna 1 km afstand kunnen moeilijk als indicatief beschouwd worden voor aanwezigheid van een artefactensite. Bovendien is het projectgebied verder

verwijderd van vennen ingetekend op de 19de-eeuwse kaarten dan de via veldprospectie onderzochte cai-locaties die lithische artefacten hebben opgeleverd. De intekening op het GRB en andere recente kaarten van kleine blauwe vlekken en waterpartijen in de buurt van het projectgebied (cf. deel I, verslag van het bureauonderzoek, de figuren 1, 3, 6, 15, 23 en 24) zijn géén natuurlijke waterbronnen of vennetjes maar recent aangelegde waterbekkens!

Die ruime afstand tot natuurlijke waterbronnen is ook een argument om sporen uit latere perioden, de Metaaltijden, Romeinse Tijd en Vroege middeleeuwen, vroege en late landbouwsamenlevingen, als eerder matig in te schatten alhoewel ze niet uitgesloten kunnen worden. Op meerdere plaatsen werden afvalkuilen uit de metaaltijden of sporen van landbewerking in de vorm van spiekers aangetroffen zonder dat het projectgebied een directe relatie had tot een natuurlijke waterbron. Een voorbeeld daarvan is een afvalkuil met aardewerk uit de periode rond 460 BC aangetroffen in Meeuwen – Hoogstraat/Kruisstraat¹.

Sporen uit de late Middeleeuwen en later zijn uit te sluiten. Op geen enkele historische kaart zijn aanwijzingen te vinden van bebouwing binnen het projectgebied. Meer nog tot in de 20ste eeuw blijft het gebied deel van een uitgestrekte heide. Die heide wordt in de 20ste eeuw deels in gebruik genomen als akker en vanaf eind jaren 1960 wordt het gebied rondom het projectgebied ontwikkeld als woonwijk, de Nieuwe Kempen. Enkel het projectgebied blijft tot op heden gespaard van bebouwing maar is braakliggend met een wildgroei aan bomen en struiken.

Inschatting van het archeologisch potentieel:

Steen Tijd (jagers – verzamelaars): laag omwille van de topografische ligging van het terrein, niet in een gradiëntzone en op ruime afstand van natuurlijke waterbronnen.

Neolithicum - Metaaltijden (vroege landbouwsamenlevingen): Matig omwille van de topografische ligging van het terrein en omwille van de aanwezigheid van Celtic Fields in de (ruime) omgeving van het projectgebied, met mogelijk het aantreffen van één of meerdere afvalkuilen naar analogie met de vindplaats Meeuwen Hoogstraat / Kruisstraat, nu hoek Poortstraat – Hoogstraat wegens wijziging van straatnamen na de gemeentefusie (cai-waarneming 216372).

Romeinse Tijd – vroege Middeleeuwen (late landbouwsamenlevingen): matig tot laag gelet op de topografische ligging van het terrein, mogelijk sporen van landbewerking met mogelijk het aantreffen van één of meerdere afvalkuilen.

Middeleeuwen - late Middeleeuwen (staatssamenlevingen): matig tot onbestaande aangezien het gebied zeer lang deel uitmaakte van een uitgestrekt heidegebied en ver af gelegen is van de historische kern van Opglabbeek en andere in de middeleeuwen ontstane dorpskernen.

Nieuwe tijd tot heden (WOII): onbestaande gelet op de aanwijzingen op de historische kaarten en luchtfotografie.

Mocht er waardevol archeologisch bodemarchief aanwezig zijn dan zullen op termijn door de bouw van woningen, na verkoop van de kavels, en de aanleg van tuinen deze sporen grondig verstoord zoniet volledig vernietigd worden.

¹ VAN DE KONIJNENBURG, R., (2017), Meeuwen-Gruitrode, Hoogstraat/Kruisstraat), Archeologienota na proefsleuvenonderzoek, HAAST-rapport 2017-34, Bree, D/2017/12654/34 (<https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/3824>)

Verstoorde zones:

Binnen het projectgebied kunnen geen duidelijk verstoorde zones aangeduid worden.

Fig. 3: Verstoorte zones binnen het projectgebied

4. Gemotiveerd advies: te nemen maatregelen

Wat betreft uitvoeringsfase 1 van de verkaveling:

Volgend op het bureauonderzoek, archeologienota ID24799, werd op 6/11/2023 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in de zone van de loten 1 en 2 van de geplande verkaveling. Die zone wordt beschouwd als fase 1 in de uitvoering van de verkaveling. Er werden drie proefsleuven aangelegd waardoor 18,91% van het terrein archeologisch onderzocht werd. In de aangelegde proefsleuven werd geen enkel archeologisch spoor, noch enig artefact aangetroffen. De bodemopbouw beantwoordt volledig aan de beschrijving in de verklarende tekst bij de bodemkaart van België; een Zbft-bodemserie, *een droge zandgrond met weinig duidelijke humus of/en ijzer B horizont met grindbijmenging*.

Omdat uit het proefsleuvenonderzoek blijkt dat het terrein archeologisch geen kennisvermeerdering zal opleveren doormiddel van verder archeologisch onderzoek, kan het terrein vrij gegeven worden van verder onderzoek voor wat betreft het archeologietraject. Dit geldt echter enkel voor de onderzochte zone, fase 1 (loten 1 en 2) van de inmiddels goedgekeurde verkaveling. Wat betreft de

loten 3, 4, 5 en 6 en de zone voorbehouden voor de aan te wegnis en nutsleidingen wordt het programma van maatregelen (bijgevoegd bij deze nota) overgenomen uit archeologienota 24799.

Wat betreft uitvoeringsfase 2 van de verkaveling:

Ondanks voorgaande waaruit kan blijken dat de archeologische verwachting om verschillende redenen matig moet ingeschat worden, wordt toch aanbevolen het projectgebied te onderwerpen aan verder archeologisch onderzoek doormiddel van veldwerk (archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem) teneinde definitief uitsluitsel te kunnen krijgen over de archeologische waarde ervan.

Beschrijving van de aanpak

Randvoorwaarden:

Het terrein is momenteel nog vrij sterk bebost. Vooraleer verder archeologisch onderzoek kan plaatsvinden dienen de bomen en struiken gerooid. Bomen mogen gerooid tot op maaiveldniveau echter zonder de wortelstronken uit te frezen of uit te trekken. Dat kan namelijk schade toebrengen aan eventueel aanwezige archeologische sporen die zich mogelijk in of tussen de wortelgestellen bevinden. Nadat het terrein ontdaan is van bomen en struiken dient een proefsleuvenonderzoek te worden uitgevoerd teneinde het projectgebied ten volle archeologisch te kunnen evalueren en waarderen.

Vraagstelling en Onderzoeksdoelen

Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode & technieken

Onderzoeksmethode: proefsleuvenonderzoek

Het doel van een proefsleuvenonderzoek is het evalueren van de archeologische waarde op een deel van of het gehele terrein, door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Dit gebeurt door middel van een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

Het proefsleuvenonderzoek met ingreep in de bodem dient uit te worden gevoerd als een standaard proefsleuvenonderzoek met ononderbroken 2 m brede parallelle proefsleuven zuidwest - noordoost georiënteerd op het terrein rekening houdend met de richting van het reliëf en parallel aan de oost- en westgrenzen van het terrein mede gelet op de langgerekte vorm van het projectgebied. 2 m brede proefsleuven geven het beste resultaat om eventuele archeologische sporen op te zoeken, af te bakenen en te determineren.

Door ze in te planten op een onderlinge afstand van maximaal 15 m wordt meteen gebiedsdekkend gewerkt en kan gemakkelijk 10% van het terrein onderzocht worden zoals bepaald in de Code van goede Praktijk. Aanvullend, om minimaal 12,50% van het terrein te onderzoeken, worden kijkvensters of volgvensters aangelegd indien sporen aangetroffen worden. De kijk- en/of volgvensters worden aangelegd om een beter inzicht te krijgen in de onderlinge samenhang van sporen, indien er

aangetroffen worden, om een duidelijke afbakening te kunnen maken voor een eventueel vervolgonderzoek indien toch waardevolle sporen zouden aangetroffen worden of om de schijnbare afwezigheid van sporen te verifiëren.

Tijdens het poefsleuvenonderzoek wordt extra aandacht besteed aan de mogelijke aanwezigheid van prehistorische artefactensites. Hoewel de verwachting hiervoor eerder zeer laag is, kan ze niet volledig worden uitgesloten. Indien tijdens het onderzoek artefacten worden aangetroffen, worden deze driedimensionaal ingemeten en geregistreerd. Indien nodig worden de artefacten nog tijdens het onderzoek voorgelegd aan een materiaalskundige.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dient de nodige aandacht te gaan naar de bodemopbouw in het plangebied. Tevens dienen het aangelegde vlak alsook de storthopen met een metaaldetector op signalen gecontroleerd te worden. De metaaldetectie moet uitgevoerd volgens de bepalingen in hoofdstuk 7.5 van de Code Goede Praktijk (versie 4.0). Alle vondsten worden digitaal topografisch driedimensionaal ingemeten. Er wordt gezocht met een minimale metaaldiscriminatie. Indien een concentratie van metalen vondsten aangetroffen wordt, wordt de zone hierrond (vanaf maaiveld) grondig gecontroleerd. Indien nodig wordt machinaal een kijkvenster gegraven. Hierbij wordt uiteraard laagsgewijs tewerk gegaan.

De volgende onderzoeksvragen moeten met dit onderzoek minimaal beantwoord worden:

- *Zijn er sporen of structuren aanwezig?*
- *Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?*
- *Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?*
- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*
- *Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?*
- *Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?*
- *Wat de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?*
- *Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?*
- *Komt het projectgebied in aanmerking voor een eventuele archeologische opgraving voorafgaand aan de werken? Wat is de verwachte sporendensiteit?*
- *Welke onderzoeksvragen en aandachtspunten kunnen geformuleerd worden na uitvoering van een prospectie met ingreep in de bodem in functie van een eventueel vervolgonderzoek?*

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aard, omvang en behoudenswaardigheid van de archeologische waarden in het plangebied en wanneer een eenduidig advies kan worden gegeven voor vrijgave van het terrein, een opgraving of behoud in situ. Om te bepalen of het onderzoeksdoel is bereikt, gebruikt de erkende archeoloog de volgende criteria:

Oppervlaktecriterium

Aangezien het principe van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek gebaseerd is op een statistische manier van werken is het van belang dat een voldoende ruime dekking wordt verkregen. Bovendien is het van belang dat de spreiding van de sleuven over het hele terrein gewaarborgd wordt zodat uitspraken kunnen worden gedaan over het hele terrein.

Inhoudelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden voldoende onderzoeken zodat uitspraken kunnen worden gedaan over onder meer datering, interpretatie en onderlinge samenhang van sporen.

Ruimtelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden zodanig onderzoeken dat hij een uitspraak kan doen over de ruimtelijke spreiding van een of meerdere archeologische vindplaatsen in het plangebied.

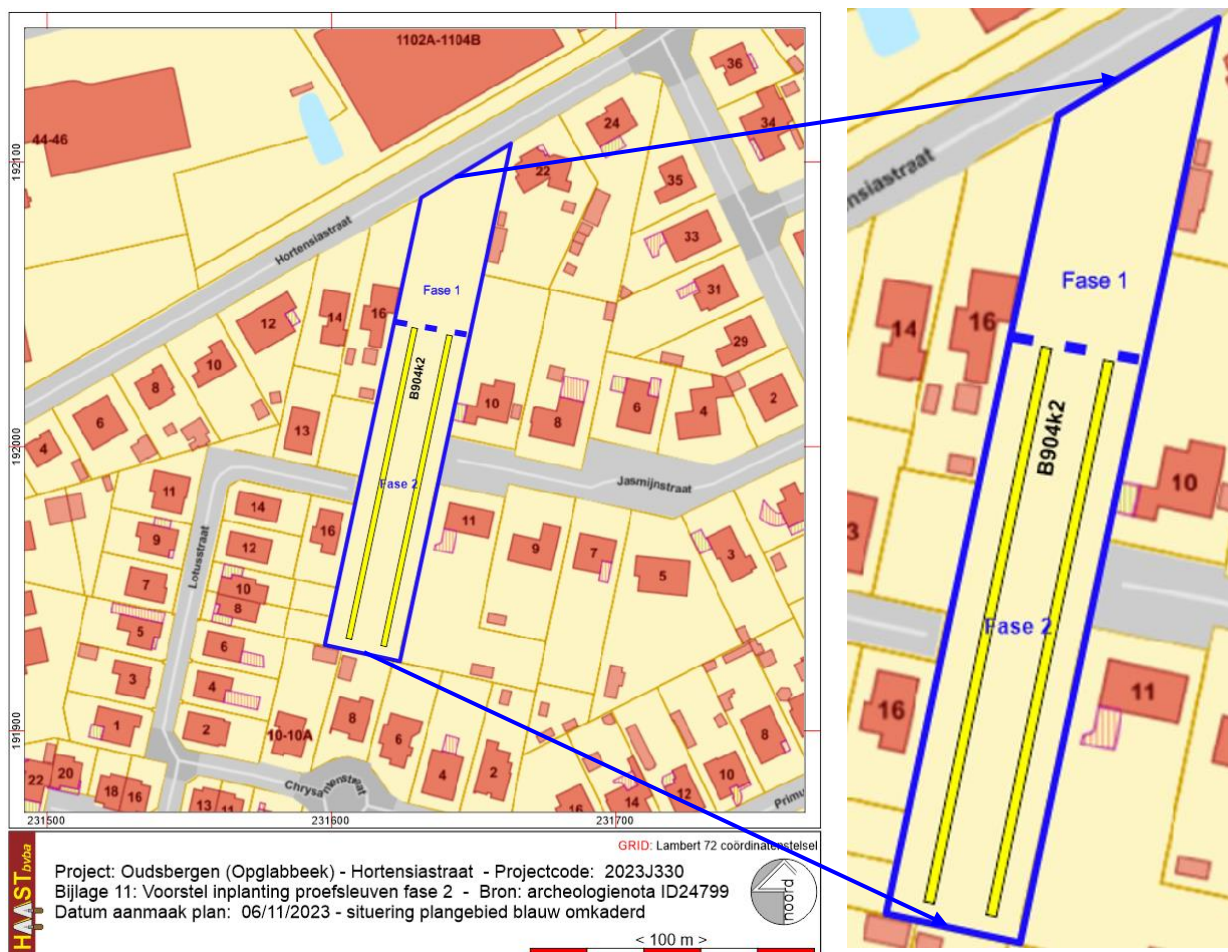

Fig. 4: voorstel inplanting proefsleuven

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk die voor aanvang van het onderzoek met ingreep in de bodem reeds voorzien zijn.

PERSONEEL:

- Voor het archeologisch proefsleuvenonderzoek:
 - o 2 archeologen waarvan
 - 1 veldwerkleider met minimaal 1 jaar veldervaring bij vooronderzoek met ingreep in de bodem of opgravingen en ervaring in het aanleggen van proefsleuven
 - 1 assistent-archeoloog

5. Lijst van de afbeeldingen

Fig. 1: Bounding Box

Fig. 2: Situering van het onderzoeksgebied op het kadasterplan, (cadgis viewer grand public)

Fig. 3: Verstoorde zones binnen het projectgebied

Fig. 4: voorstel inplanting proefsleuven

6. Bibliografie

HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Geraadpleegd via: <https://www.onroenderfgoed.be/actueel/nieuws/onderzoeksrapport-archeologisch-vooronderzoek-proefsleuven-strategie/>

Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0.

https://www.onroenderfgoed.be/sites/default/files/2019-03/CGP_V4_geen_TC_20190322.pdf